

A be nem jelentett munkavégzés elleni európai Platform

**A be nem jelentett munkavégzés
kezelését célzó megelőző
megközelítések, adó-
visszatérítésekre és az
adóhatósági értesítő levelekre
összpontosítva**

***Tanulmány a be nem jelentett
munkavégzés kezelésével foglalkozó
Európai Platform szemináriumára***

Prof. Colin C. Williams,

Brüsszel, 2019. május 16.

JOGI NYILATKOZAT

Az alábbi információk esetleges felhasználásáért sem az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság), sem a Bizottság nevében eljáró más személy nem tehető felelőssé.

A jelen kiadványban foglalt információk nem feltétlenül tükrözik a Bizottság hivatalos álláspontját.

A jelen tanulmány az Európai Platformnak a be nem jelentett munkavégzés kezelésére szolgáló és a 2016/344 (EU) határozattal létrehozott 2019-2020-as időszakra vonatkozó Munkaprogramjának részét képezi. A jelen kiadványban foglalt információk nem feltétlenül tükrözik az Európai Platform hivatalos álláspontját.

Az Európai Unió szerzői jogának körébe nem tartozó anyagok bármilyen jellegű felhasználásához közvetlenül a szerzői jogok megjelölt jogosultjának/jogosultjainak engedélyét kell kérni.

A jelen kiadvány a Foglalkoztatás és a szociális innováció európai uniós programjának („EaSI”) (2014-2020) pénzügyi támogatásával készült. További információért kérjük, tekintse meg a következő oldalt: <http://ec.europa.eu/social/easi>

Tartalomjegyzék

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
1 MEGELŐZŐ KEZDEMÉNYEZÉSEK: EREDMÉNYEK ÉS KIHÍVÁSOK	6
1.1 Kínálati oldali ösztönzők	7
1.2 Keresleti oldali ösztönzők.....	9
1.3 Tudatosságnövelő kezdeményezések	9
1.4 Formális intézmények modernizálása	10
2 KÍNÁLATI OLDALI ÖSZTÖNZŐ: ADÓÉRTESÍTŐ LEVELEK	12
3 KERESLETI OLDALI ÖSZTÖNZŐ: ADÓ-VISSZATÉRÍTÉSEK.....	18
4 KULCSFONTOSSÁGÚ TANULSÁGOK	22
REFERENCIÁK	24
1. MELLÉKLET.....	26

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A be nem jelentett munkavégzés kezelését célzó Európai Platform 2019. május 16-án szemináriumot szervezett Brüsszelben a be nem jelentett munkavégzés megelőző megközelítéseiről, amely az adó-visszatérítésekre és az adóhatósági értesítő levelekre összpontosított. A szemináriumon a Platform tagjai vagy az EU-tagállamok munkaügyi felügyeleteinek és adóhatóságainak képviselői vettek részt, valamint a szociális partnerek. A cél az volt, hogy a résztvevők előtt a be nem jelentett munkavégzés megelőző (preventatív) megközelítésével kapcsolatban lehetőség nyíljon a közös ismeretszerzésre és az ismeretek megosztására. A résztvevők kinyilvánították véleményüket a megelőző intézkedések használatának előnyeiről és hátrányairól, különös tekintettel az adó-visszatérítésekre és az adóhatósági értesítő levelekre.

A kiindulópont annak felismerése volt, hogy szemléletváltásra van szükség: ahelyett, hogy a már bekövetkezett szabálytalanságok megoldására összpontosítanak, elsősorban a problémák kialakulásának megelőzésére kell összpontosítani. A visszatartó erejű szakpolitikai intézkedések – amelyek az elkövetők szankcionálására és lelepleződésük lehetőségének növelésére koncentrálnak – a hatásokkal foglalkoznak. Nem akadályozzák meg a be nem jelentett munkavégzés előfordulását.

Ez a jelentés a szeminárium eredményeit ismerteti, amely alapja a Platform egy korábbi, a megelőző intézkedésekről szóló tanulmánya (Williams, 2018a), valamint a 2018. márciusi plenáris tematikus megbeszélés, amely a megelőző intézkedések közül a szolgáltatási utalványokra és a tudatosságnövelő kezdeményezésekre összpontosított (Williams, 2018b, 2018c), valamint az e szeminárium előtt elkészített háttér tanulmány (Williams, 2019).

Az 1. szakasz rövid áttekintést nyújt azokról a szemináriumon feltárt egyes eredményekről és kihívásokról, amelyek a tagállamokban bevezetett megelőző intézkedésekhez kapcsolódnak. Ezt követi az adóhatósági értesítő levelek és az adó-visszatérítések alkalmazásához kapcsolódó kihívások és eredmények bemutatásának áttekintése a 2. és a 3. szakaszban, majd a 4. szakaszban az ennek eredményeként megszerzett ismeretek bemutatása.

Főbb megállapítások:

- **A megelőző tevékenységek akkor hatékonyak, ha azok hosszútávra szóló, személyre szabott stratégiákat jelentenek.** Idővel olyan viselkedésbeli változáshoz vezethetnek, amely során nő a munkavállalók bejelentésének száma, és az intézményekbe vetett bizalom. A megelőző stratégiák többféle intézkedést foglalnak magukban, és azokat rendszeresen meg kell vizsgálni, értékelni kell, és az eredményeknek megfelelően át kell dolgozni. A kísérleti programok használhatók arra, hogy feltárják annak hatékony módjait, hogy hogyan lehet a megközelítéseket a nemzeti kontextushoz és kultúrához igazítani. Azonban a megelőző intézkedések és a visszatartó erejű intézkedések egymást egészítik ki. Mindkettő használható a be nem jelentett munkavégzés kezelésére.
- **A megelőző intézkedések irányába történő elmozduláshoz meg kell változtatni a végrehajtó hatóságok szerepének stratégiáját.** A megelőző megközelítéshez szükséges minden illetékes intézményi és civil társadalmi érdekelt fél támogatása, ahol az erős partnerség alapját a közös elképzelés és működési stratégia képezi. Ez magában foglalhatja a kulcsfontosságú teljesítménymutatók (KPI-k) bevezetését, például a legalizált foglalkoztatási- és munkaviszonyok számának felmérésénél, a belső ellenállás leküzdésénél, valamint a munkatársak hozzáértésének és képességeinek felülvizsgálatánál.
- **A megfelelően kialakított megelőző megközelítések költséghatékonyak lehetnek, és viszonylag egyszerűen megvalósíthatók.** A szemináriumon elhangzott például az értesítő levelek felhasználása a szabálykövető magatartás ösztönzésére, amely pozitív eredményeket hozott a be nem jelentett munkavégzés költséghatékony eszközök használatával bejelentett munkavégzéssé való alakítása

során - ami kevés erőforrást igényel, és a nem szabálykövető személyekről vagy vállalkozásokról rendelkezésre álló információkat használja fel. A munkavégzés szélesebb körű legalizálását célzó politikai erőfeszítésekre vonatkozó egyéb példák – például az adó-visszatérítések biztosítása bejelentett munkavégzés esetén – rövidtávon költségesek lehetnek, de hosszabb távon előnyökkel járhatnak, ideértve az adóbevételek növekedését az adófizetési hajlandóság növekedésére gyakorolt pozitív hatásuk révén.

- **Az adóértesítő levélnek célzottnak, személyre szabottnak, és könnyen betarthatónak kell lennie. Az eredményeket közé kell tenni.** Az értesítő levél címzettjeit kockázatértékeléssel összekapcsolt adatbányászat, adatelemzés és adategyeztetés útján kell azonosítani. Az Észtországban, Görögországban, Litvániában és Spanyolországban bemutatott példák több hatékony módszert is tartalmaztak, amelyek az értesítő levél tartalmának kialakításakor használhatók. Ilyenek többek között: kísérletezés a megfogalmazás nyelvezetének szigorúságával, könnyen követhető utasítások biztosítása, a levél személyre szabása a címzett és lakhelye szerint, valamint mások pozitív, szabálykövető viselkedésének megerősítő példái (pl. „Az Ön területén 10-ből 9 üzleti vállalkozás időben befizeti az adót”). A nyelvezetben alkalmazott szigorúság a címzettnek a veszélyekre és a szabályok be nem tartásának következményeire való figyelemfelhívástól a személyes következmények részletezéséig terjedt – ilyenek a büntetések, ellenőrzések és a lebukás veszélyének megnövekedett kockázata. A lehető legnagyobb hatás elérése érdekében az eredményeket nyilvánosan lehetne közölni, utánkövető látogatásokat lehetne szervezni, valamint támogatást és tanácsadást felajánlani.
- **Az adó-visszatérítések hatásosak lehetnek, de ehhez azoknak könnyen igényelhetőnek és pontosan méretezettnek kell lenniük a pozitív költség-haszon arány biztosítása érdekében.** Az adó-visszatérítéseket leginkább azokban az ágazatokban alkalmazzák, ahol szokásosan készpénzfizetést használnak, ideértve a házimunkát, a gondozási és ápolási tevékenységet. Ekként szélesebb hasznuk is van, például a gazdasági növekedés stimulálása a megcélzott ágazatokban és a családok támogatása. Dánia, Finnország és Svédország példája azt mutatta, hogy bonyolult megvalósításuk ellenére (a szabályozási rendszerek miatt, valamint mert hosszú távú politikai és társadalmi támogatást igényelnek, ami nem mindig könnyen szerezhető meg) az ilyen programokat általában pozitívan fogadják. Azonban a költséghatékonyság biztosítása érdekében az adó-visszatérítéseket úgy kell kiszámítani, hogy az adócsökkentés szintje hosszú távon megfelelően ellensúlyozza a be nem jelentett gazdasági források használatát. Megfelelő első lépés lehet az ilyen tevékenységek kipróbálása azokban az ágazatokban, ahol gyakori a be nem jelentett munkavégzés. A példákból leszűrt további tanulság, hogy az igénylési eljárásnak a lehető legegyszerűbbnek és széles körben elérhetőnek kell lennie, számítani kell a visszaélés kockázatára és azt mérsékelni kell, továbbá az adminisztrációt arra kijelölt személyzettel rendelkező egyetlen ügynökségnek kell végeznie.

1 MEGLŐZŐ KEZDEMÉNYEZÉSEK: EREDMÉNYEK ÉS KIHÍVÁSOK

Kulcsfontosságú kérdés: A megelőző szakpolitikai kezdeményezések bevezetésének milyen eredményei és kihívásai vannak?

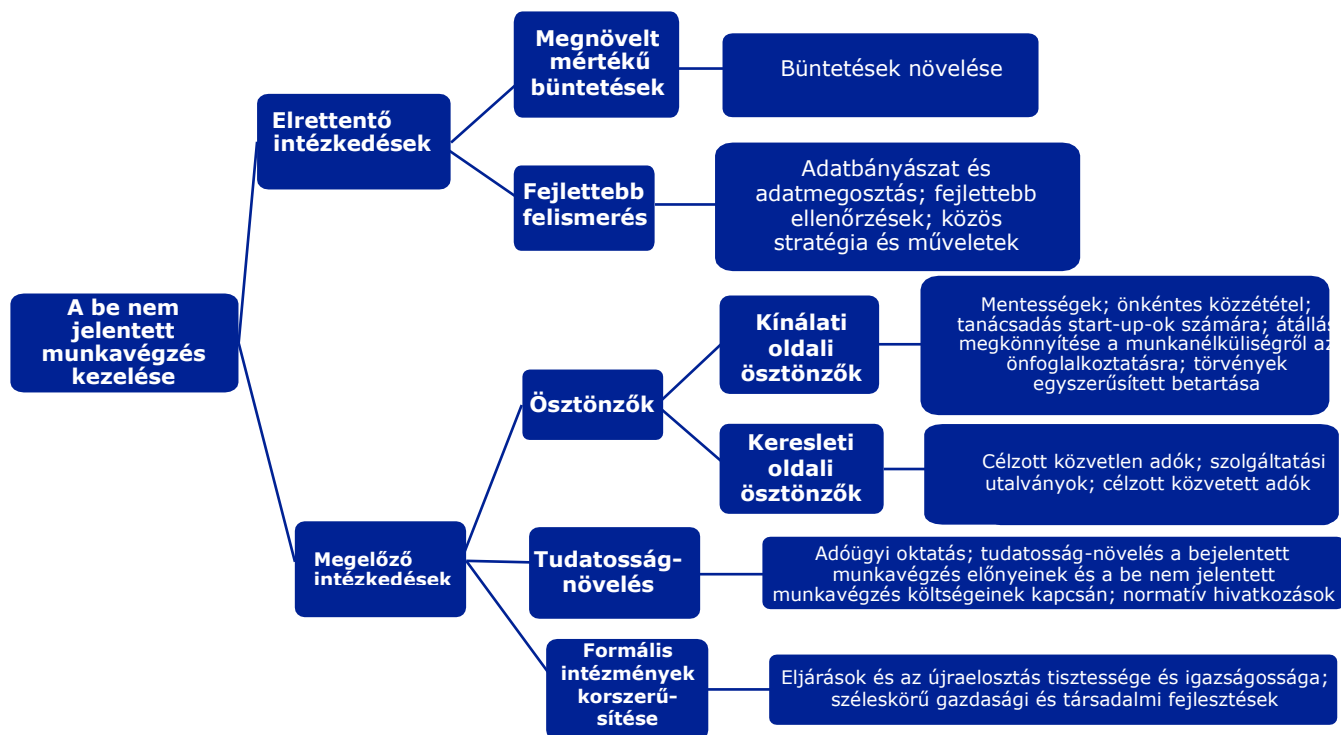
Az 1. ábra a be nem jelentett munkavégzés kezeléséhez rendelkezésre álló szakpolitikai intézkedéseket foglalja össze. Azt mutatja, hogy a megelőző intézkedések négy nagyobb típusra oszthatók:

- 1) A **kínálati oldali ösztönzők** a bejelentett munka végzését előnyösebbé és könnyebbé teszik a munkavállalók és a dolgozók számára.
- 2) A **keresleti oldali ösztönzők** a bejelentett áruk megvásárlását és a szolgáltatások igénybe vételét egyszerűbbé és előnyösebbé teszik.
- 3) A **tudatosságnövelő tevékenységek** elősegítik a be nem jelentett munkavégzés bejelentését a szabályok be nem tartásának elfogadhatóságával kapcsolatos normák, értékek és elképzelések megváltozása útján.
- 4) A **formális intézmények modernizálása** az irányítás felülvizsgálatára irányul, pl. az eljárások és újraelosztás tisztessége és igazságossága javításával, és olyan szerkezeti feltételekkel foglalkozik, amelyek a be nem jelentett munkavégzés gyakoribb előfordulásához kapcsolódnak, pl. szociális kiadások szintjének csökkentése.

A Platform tagjainak 2017. évi felmérése (alapkutatása) a megelőző intézkedések használatát értékelte az EU-tagállamokban (Williams és Puts, 2017). Ez rámutatott arra, hogy a tagállamok a be nem jelentett munkavégzéssel kapcsolatban még mindig nagymértékben használnak visszatartó erejű intézkedéseket: a szankciók alkalmazását és a felderítés veszélyének növelését. Ritkábban használtak megelőző intézkedéseket (lásd az 1. melléklet ábrát). Az utóbbi években azonban elindultak a változások, amelyeket a szeminárium során elhangzott előadások mutattak be.

A Platform tagok 2017. évi felmérésében kiemelt megelőző intézkedések alkalmazásának egyik legfőbb akadálya, hogy a bizonyítékok hiánya miatt a be nem jelentett munkavégzés kezelése során a megelőző intézkedéseket nem mindig találták ugyanolyan hatékonynak, mint a visszatartó erejű intézkedéseket. A szemináriumon elhangzott prezentációk már mind a négy típusú megelőző intézkedés kapcsán elkezdtek foglalkozni ezzel a kérdéssel.

1. ábra: Szakpolitikai intézkedések a be nem jelentett munkavégzés kezelésére

Forrás: Williams, 2019

1.1 Kínálati oldali ösztönzők

A kínálati oldali ösztönzők a be nem jelentett munkavégzés bejelentését segítik elő a bejelentett munkavégzés előnyösebbé és könnyebbé tételével a munkáltatók és a munkavállalók számára. Ehhez intézkedések széles köre áll rendelkezésre. Ide tartoznak az olyan kezdeményezések, amelyek: egyszerűsítik a szabályok betartását; közvetlen és közvetett adófizetési ösztönzőket használnak, hogy előnyösebb legyen a bejelentett módon történő munkavégzés; támogatást és tanácsadást biztosítanak azzal kapcsolatban, hogy hogyan kezdhető el a legitim munkavégzés; tanácsadó szolgáltatásokat nyújtanak a meglévő vállalkozások és azon munkavállalók számára, akik be kívánják tartani a törvényeket; továbbá egyénre szabott önkéntes közzétételt kínálnak.

Egy **Belgiumból** érkező prezentáció rámutatott, hogy bejelentett ellenőrzéseken keresztül hogyan alkalmazták 2015 júniusa óta a tanácsadási és támogatási szolgáltatásokat, mely esetekben az ellenőrzés dátumát legalább két héttel korábban közzétették a minisztérium honlapján, és közzétették a szociális partnerekkel. 2019-ben hat nap bejelentett ellenőrzést végeztek kilenc olyan ágazatban, amelyekben gyakran előfordul a be nem jelentett munkavégzés (pl. takarítás, építőipar, taxi szolgáltatás, közúti szállítás, éttermek). Ezek többnyire több más végrehajtó hatósággal együtt végzett közös ellenőrzések voltak. A vállalkozásoknak ellenőrzőlistát adtak át azokról a feladatokról, amelyeket teljesíteniük kell a szabálykövetés érdekében. A 2016 - 2018 között végzett bejelentett ellenőrzések eredménye a feltárt rendellenességekkel kapcsolatban nem mutat egyértelmű kapcsolatot a bejelentett ellenőrzések és a be nem jelentett munkavégzés csökkenése között. Azonban több hiányosságot is feltártak azzal kapcsolatban, ahogy a gyakorlatot megvalósították, és amelyek kijavítása nagyobb hatékonyságot eredményezhet. Leginkább négy kulcsfontosságú tanulság szűrhető le a Belgiumban végzett bejelentett ellenőrzéseken keresztül alkalmazott tanácsadási és

támogatási szolgáltatások kapcsán. Az első, hogy az ilyen ellenőrzéseknek nagyobb nyilvánosságot kell kapniuk. Jelenleg többnyire csak a minisztérium honlapján érhetők el, ezért jobban ki kellene használni a közösségi média lehetőségeit. A második, hogy az ellenőrök ellenállást tanúsítottak a nagyobb mértékben tanácsadást és támogatást nyújtó ellenőrzésekkel szemben, amiből azt szűrhetjük le, hogy az ellenőröket jobban ki kell képezni a megelőző megközelítés témakörében. A harmadik, hogy az ellenőrző listát sokkal inkább ügyfélbarát és könnyebben érthető formátumban kell a vállalkozások rendelkezésére bocsátani. A negyedik és az utolsó, hogy a szociális partnereket jobban be kell vonni a tervezésbe és a megvalósításba.

Görögországban – miközben rámutattak arra, hogy a visszatartó erejű és a megelőző intézkedések nem mindig különülnek el, és elválasztásuk a gyakorlatban nem mindig egyértelmű – a szankciók olyan rendszerét vezették be, amely **arra ösztönzi a vállalkozásokat, hogy a be nem jelentett munkavégzést bejelentett munkavégzésre váltsák át** (lásd az 1. szövegdobozt).

1. szövegdoboz. A be nem jelentett munkavégzés átalakítása bejelentett munkavégzésre, Görögország

Görögország felülvizsgálta visszatartó erejű intézkedéseit abból a szempontból, hogy azokat ösztönzőkké alakítsa és így a be nem jelentett munkavégzést bejelentett munkavégzéssé alakítsák át.

A be nem jelentett munkavégzésre megállapított bírságot minden egyes be nem jelentett munkavállaló esetén 10 500 euró összegben állapították meg. A munkáltató azonban 10 napon belül felveheti a be nem jelentett munkavállalót, és így a következő összegekkel csökkentheti a bírságot:

- 7 000 euró, ha a munkavállalót 3 hónapra alkalmazza;
- 5 000 euró, ha a munkavállalót 6 hónapra alkalmazza; és
- 3 000 euró, ha a munkavállalót 12 hónapra alkalmazza;

Eredmények

2017-ben, a szankciók új rendszerének bevezetése előtt csak a be nem jelentett munkavállalók 32%-át vette alkalmazásba a munkáltató az ellenőrzést követően, kétharmadukat részmunkaidőben, egyharmadukat pedig teljes munkaidőben.

A 2018 augusztustól 2019 februárig terjedő időszakban, azt követően, hogy bevezették a szankciók új rendszerét, a munkáltatók a felderített be nem jelentett munkavállalók 45%-át vették alkalmazásba, és mindegyiküket teljes munkaidőben. A teljes munkaidőben foglalkoztatottak:

- 91%-át 12 hónapig alkalmazták;
- 3%-át 6 hónapig alkalmazták; és
- 6%-át 3 hónapig alkalmazták.

Ez a kezdeti értékelés azt mutatja, hogy a munkáltatók kihasználják ezt az ösztönzőt, és a felderített be nem jelentett munkavállalók nagyobb arányát alkalmazzák bejelentett teljes munkaidős munkavégzésre.

Ez a görög kezdeményezés világosan mutatja, hogyan lehet a visszatartó erejű intézkedéseknek megelőző hatása. A hatékony elrettentés szükséges és elsődleges megelőző intézkedést jelent, mert visszatartja a munkáltatókat attól, hogy be nem jelentett dolgozókat alkalmazzanak.

1.2 Keresleti oldali ösztönzők

Amellett hogy könnyebb és/vagy előnyösebb lesz a szolgáltatók számára, hogy a gazdaság bejelentett szférájában működjenek, a bejelentett, legális gazdaság használata megkönnyíthető és/vagy előnyösebbé tehető azok számára is, akik potenciálisan a be nem jelentett gazdaságban végzik beszerzéseiket.

A 2018. márciusi plenáris tematikus megbeszélésen (lásd Williams, 2018.c) már alaposan megvitatott szolgáltatási utalványok mellett más keresleti oldal ösztönzők közé tartozik az elektronikus fizetési rendszerek használata a készpénzhasználat csökkentésére, a számlalottó, a be nem jelentett munkavégzéssel jobban érintett ágazatokban (pl. lakásfelújítás és karbantartás) annak csökkentésére irányuló célzott, közvetlen adófizetést ösztönző programok (pl. áfa csökkentések), valamint a vásárlók viselkedésének befolyásolására irányuló ösztönzők, amelyek célja a be nem jelentett munkavégzés csökkentése (pl. címkézéssel kapcsolatos kezdeményezések). Vannak olyan célzott közvetlen adóösztönzők is, amelyek használhatók a be nem jelentett munkavégzés bejelentett munkavégzésre történő átalakítására.

Az **ETUC** (Európai Szakszervezeti Szövetség) prezentációja felhívta a figyelmet több keresleti oldal ösztönző használatára, ideértve a szolgáltatási utalványokat, különösen Belgiumban, valamint a társadalmi felelősségvállalásra utaló jelölésre („social label”), amellyel biztosítható a dolgozók jogainak tiszteletben tartása, és erősíthető a be nem jelentett munkavégzés elleni küzdelem.

Mindeközben egy **Szlovéniából** érkezett prezentáció rámutatott arra, hogyan lehet egy visszatartó erejű intézkedést úgy kialakítani, hogy az ösztönözze a vásárlókat arra, hogy a be nem jelentett munkavégzést bejelentett munkavégzéssé alakítsák át. Szlovéniában hitelesített pénztárgépeket vezettek be, hogy az adóhatóság minden tranzakciót rögzíthessen. Az adóhatóság közel 2 millió eurót költött az informatikai rendszer és az analitikai eszközök korszerűsítésére. 2018-ban 54 213 adófizető használt fiskális memóriával rendelkező pénztárgépet, amelyekkel több, mint 1 milliárd számlát adtak ki (2,8 milliót naponta). Bár a hitelesített pénztárgépeket – amelyek a tranzakciókat automatikusan beküldik az adóhatósághoz – az Európai Unió más tagállamaiban is használják, Szlovéniában újszerű módon alkalmazzák: a vásárlók elektronikus úton ellenőrizhetik, hogy megtörtént-e a számla hitelesítése. Ez az ellenőrzés elvégezhető a pénzügyi irányítás honlapján, vagy a „Check the Invoice” (Számlaellenőrzés) elnevezésű alkalmazás használatával, amely segítségével egyszerűen beolvasható a számlán található kód. Erre úgy ösztönzik a vásárlókat, hogy véletlenszerű lottóhúzásban a vásárlók akár 25 000 euró összegű pénznyereményt is nyerhetnek.

Ennek eredményeként a feltárt szabálysértések száma a 2016. évi 1 978-ról 2017-re 2517-re növekedett, míg 2018-ban 3 135-ra, és összesen 2,9 millió euró összegű bírságot vetettek ki 2016-ban, 4,8 millió euró összegű bírságot 2017-ben, és 5,9 millió összegű bírságot 2018-ban. Azokban a tagállamokban, ahol hitelesített pénztárgépeket vezettek be, ez a példa keresleti oldal ösztönzőként arra a számlalottóra kínál alternatívát, amely használata kezd egyre általánosabbá válni (lásd: Williams, 2018a).

1.3 Tudatosságnövelő kezdeményezések

Az ösztönzők mellett, amelyek célja a munkavégzés bevonása a bejelentett gazdasági szférába, felismerték, hogy a be nem jelentett munkavégzés nem mindig pusztán racionális döntés eredménye. A szabályok be nem tartása gyakran az emberek államba vetett bizalmának hiányából és/vagy a szabályok betartásából eredő előnyök fel nem ismeréséből ered (lásd: Williams, 2018a). Ezért az oktató és tudatosságnövelő kampányok kulcsfontosságú szerepet tölthetnek be a be nem jelentett munkavégzés kezelésében.

Felismerve, hogy sok munkaügyi szabálysértés oka a munkaügyi törvények munkavállalók és munkáltatók általi ismeretének hiánya, **Magyarországon** az Európai

Szociális Alap támogatásával oktató és tudatosság nevelő kampányt alakítottak ki (lásd a 2. szövegdobozt).

2. szövegdoboz. A tudatosság növelését célzó kampány Magyarországon

2012 és 2015 között az ESZA 12 millió euró értékű finanszírozásával elindították azt a projektet, amelynek célja a magyar munkaügyi ellenőrzési rendszer hatékonyságának növelése volt. A projekt négy alappillérből az egyik egy információs kampány volt, amely 2 millió euró támogatásban részesült.

A kampány többféle csatornát és tájékoztatási eszközt használt, amelyekkel több ezer embert ért el. Például több mint 1 millió ember látogatta meg a honlapot, a fesztiválon és az előadó körúton 11 000-en vettek részt, és körülbelül 160 000-en látogattak el a YouTube oldalra.

A kampány megvalósításának fontos tanulsága, hogy az erőforrások hatékonyabb használata érdekében célszerűbb rövid és jól hangzó üzeneteket létrehozni, amelyeket a kiválasztott kommunikációs eszközökön keresztül lehet terjeszteni. A kereskedelmi és közösségi média költség-hatékonyabbnak bizonyult, mint a papír alapú alternatívák (pl. szórólapok). Azonban nem került sor a be nem jelentett munkavégzés csökkentésére irányuló intézkedések hatásának elemzésére.

A szemináriumon továbbá említésre került egy **Görögországban** végzett, a be nem jelentett munkavégzésre irányuló tudatosságnövelő kampány, amely a 16 éven aluli szakközépiskolás diákokat célozta meg. Az ellenőrök és a szociális partnerek képviselői 2017 végén 20 iskolát látogattak meg az attikai régióban, hogy olyan diákokkal beszélgessenek, akik leginkább a gyengébben fizetett szakmunkák piacára fognak belépni, ahol gyakori a be nem jelentett munkavégzés. A diákokat ellátták információkkal, továbbá az ellenőrök prezentációkat tartottak, amelyek végén lehetőség nyílt a kérdésésre és a téma megvitatására.

Az **ETUC** prezentációja a vendégmunkások oktatásának és tudatosságuk növelésének fontos szerepére is felhívta a figyelmet. Ennek egyik tényezője a *Project UnionMigrantNet* elnevezésű, a szakszervezetek által létrehozott, irányított és támogatott projekt volt, amely kapcsolattartó pontok olyan Európai hálózata, ahol a vendégmunkásoknak nyújtanak szolgáltatásokat. Ennek fő céljai a következők: a vendégmunkások jogainak érvényesítését célzó szakszervezeti tevékenységek erősítése függetlenül azok státuszától; a vendégmunkások munkahelyi és társadalmi integrációjára irányuló szakszervezeti szolgáltatások elérhetőségének növelése; valamint a szakszervezeti tagság ösztönzése a vendégmunkások körében. Internetes portál (www.unionmigrantnet.eu) áll rendelkezésre, ahol a kapcsolattartási pontokon lehetőség nyílik a kapcsolattartásra és az információcserére. Továbbá felhívták a figyelmet a szakszervezetek jelentős oktató és tanácsadó szerepére a feketemunkások védelmének területén, valamint az általuk végzett kezdeményezések széles körére¹.

1.4 Formális intézmények modernizálása

A megelőző intézkedések utolsó típusa a végrehajtó hatóságok modernizálására törekszik azok ügyfélbaráttá és könnyebben elérhetővé tételével, a kormány iránti bizalom erősítése és a be nem jelentett munkavégzésben való részvétel megelőzése érdekében.

1

További információért lásd:

https://www.etuc.org/sites/default/files/publication/files/brochure_unionmigrantnet_2017_en_v2.pdf.

A **Lettországról** és Állami Munkaügyi Felügyeletének modernizálásáról szóló prezentáció azzal érvelt, hogy ez képezi az új stratégiája alapját. Lettorszában az Állami Munkaügyi Felügyelet nemrég változtatta meg szakpolitikai megközelítési módját ellenőrzés jellegűről az új megelőző megközelítésre. Ehhez a döntéshez különböző meghatározó tényezők járultak hozzá, ilyen többek között egy közös segítségnyújtási projekt és a Platform szélesebb körű eseményei, egy lettországi kormányközi „elsőként konzultáljon” típusú kezdeményezés, az ILO (Nemzetközi Munkaügyi Szervezet) által javasolt, a stratégiai megfelelés tervezésére irányuló megközelítés (ILO, 2017), valamint a munkakörülmények javítását célzó ESZA projekt eredményei.

Az ennek eredményeként létrejött, egy modern munkaügyi felügyelet kialakítását célzó ötletek beépítésével az Állami Munkaügyi Felügyelet új stratégiát dolgozott ki 2018 – 2019-re. Ez a stratégia eltávolodik a hagyományos **kulcsfontosságú teljesítménymutatók (KPI-k)** használatától, ilyen például az elvégzett ellenőrzések száma vagy a feltárt be nem jelentett munkavégzések előfordulási számát jelző eredményességi mutató (ezt korábban az Állami Munkaügyi Felügyelet 25%-ra állapította meg). Ehelyett az Állami Munkaügyi Felügyelet új, kísérleti KPI-eket fogadott el. Ezek közé tartozik egyrészt a legalizált foglalkoztatási- és munkaviszonyok száma (2018-at használva alapként, majd 2019-ben 10%-os növekedést megcélózva), másrészt a nyújtott tanácsadói / támogatási konzultációk száma (a kísérlethez két olyan ágazatból kiválasztott vállalkozások esetében, amelyekben gyakori a be nem jelentett munkavégzés). Az első eredmények azt mutatják, hogy azon esetek 76%-ában, ahol feltártak be nem jelentett munkavégzést, a dolgozók formális munkaszerződést kaptak, vagy bejelentették őket az állami adóhatóságnál.

A lettországi tapasztalat valóban azt mutatja, hogy a visszatartó erejű intézkedések mérésére használt hagyományos KPI-k alkalmazását is ismételten meg kell fontolni. Az ellenőrzések hatását hagyományosan az elvégzett ellenőrzések számával és a be nem jelentett munkavégzés azonosított eseteinek arányával mérték. Azonban olyan intézkedés esetén, amely inkább megelőző jellegű, az ellenőrzések során felismert esetek magas száma sokkal inkább az Állami Munkaügyi Felügyelet sikertelenségét méri a be nem jelentett munkavégzés megelőzése tekintetében. Ezért áll elő az az eset, hogy a visszatartó erejű intézkedések (például ellenőrzések) eredményességét is értékelni kell az abból következő legitimált munkakapcsolatok számának megfelelően.

A modernizáció és az új megelőző megközelítés bevezetése során a lettországi Állami Munkaügyi Felügyelet különböző akadályokkal találta szembe magát: az ellenőrök gondolkodásmódjának átalakítása munkamódszereik kapcsán, a munkáltatók és a társadalom bizalmának megszerzése, együttműködés keresése más végrehajtó hatóságokkal, valamint együttműködés kialakítása a szociális partnerekkel és a nem kormányzati szervezetekkel.

A lettországi Állami Munkaügyi Felügyelet a megelőző megközelítés bevezetése során szerzett tapasztalatokból számos tanulságot vont le. Az egyik legfontosabb tanulság, hogy sürgős szükség van kisebb változtatásokat végezni, és inkább a stratégia átfogóbb átalakítására kell törekedni. Ehhez alapvető fontosságú a rendelkezésre álló szakértelem használata (tapasztalatuk szerint ezt a közös segítségnyújtási projekteken és a legjobb gyakorlatokon keresztül sajátították el), valamint a személyzet és az érdekelt felek kezdetektől történő bevonása. Az ilyen változás lassú folyamat, és első lépésben az ellenőröket kell kiképezni az ügyfélbarát tanácsadó szerep felvállalásának előnyeiről, valamint olyan új kommunikációs képességek bevezetéséről, amelyek elősegítik a megelőző megközelítés alkalmazását.

Hasonló tapasztalatokról és tanulságokról számolt be egy **Görögországról** szóló jelentés annak kapcsán, amikor megelőző megközelítést vezettek be a Hellén Munkaügyi Felügyeletnél (SEPE). A be nem jelentett munkavégzés kezelésére kialakított nemzeti stratégia a válság utáni pénzügyi segítség nyújtásának egyik feltétele volt.

Mi több, az ILO technikai segítségnyújtást biztosított a 2016 – 2019. évre vonatkozó, a be nem jelentett munkavégzés kezelését célzó menetrend megvalósításához. Ez a hagyományos visszatartó erejű megközelítéstől való eltávolodáshoz és különböző megelőző intézkedések bevezetéséhez vezetett (pl. tudatosságnövelő kampányok, tanácsadás és támogatás nyújtása a formalizálásról, elektronikus kifizetések, adóértécsítő levelek és számlalottó használata). Ennek elérése érdekében háromoldalú Legfelsőbb Munkaügyi Tanács létrehozására került sor, amely a megvalósításukat felügyeli. Már a kezdeti szakasztól minden érdekelt felet bevontak az új stratégia megtervezésébe, és a Tanács biztosította teljes körű részvételüket a megvalósítás során. Ebben az esetben is döntést hoztak arról, hogy a lehető legnagyobb mértékben holisztikus megközelítést alkalmaznak ahelyett, hogy a hagyományos visszatartó erejű megközelítés kisebb változtatásait végeznék el.

Az **ETUC** prezentációja továbbá megerősítette, hogy mennyire fontos szerepe van azon végrehajtó hatóságok korszerűsítésének, amelyek szorosan együttműködnek a szociális partnerekkel. Ismét felhívták a figyelmet a görögországi Legfelsőbb Munkaügyi Tanácsra, valamint arra, hogy a szakszervezeti tagokat hogyan vonták be aktívan a be nem jelentett munkavégzés kezelését célzó stratégia kialakításába és megvalósításába, és mi több, a tagok Athén városában még a műveletekben (pl. ellenőrzések) is részt vettek.

A Hellén Munkaügyi Felügyelet jelentése szerint egy további módon is megpróbálták kiépíteni az állam iránti bizalmat: a munkavállalók számára hozzáférést biztosítottak informatikai rendszerükhöz, ahol megtekinthették a róluk tárolt nyilvántartásokat. Erről a szociális partnerekkel is egyeztetés történt. Ezt megelőzően csak a munkáltatónak volt hozzáférésük az ERGANI rendszerhez, amelyen keresztül jelentés tehetek a felvett és az elbocsátott munkavállalókról, a munkavállalók munkaidő-beosztásáról, éves szabadságáról, szerződéseiről és túlóráikról. A munkavállalók rendelkeztek a tájékoztatáshoz való joggal, de a gyakorlatban ez gyakran nem valósult meg. Ennek eredményeként a munkavállalóknak nem volt tudomásuk a munkáltatójuk által róluk beküldött nyilatkozatról. Mostantól a munkavállalók már közvetlen hozzáféréssel rendelkeznek saját számláikhoz, amely mögött az a célkitűzés rejlik, hogy csökkenjen a szabályok be nem tartása és erősödjön az állam iránti bizalom. Érvénybe lépését 2019 júniusára tervezték.

2 KÍNÁLATI OLDALI ÖSZTÖNZŐ: ADÓÉRTESÍTŐ LEVELEK

Kulcsfontosságú kérdések:

- Milyen tanulságok vonhatók le az adóhatósági értesítő levelek korábbi használatából?
- Milyen típusú adóhatósági értesítő levéllel érhető el eredmény, és milyen típusúakkal nem?
- Amennyiben kísérleti kezdeményezés bevezetésére kerül sor az adóhatósági értesítő levelek hatásának kipróbálása érdekében, azt hogyan kell megtervezni?

A szeminárium résztvevői meghallgathatták, hogy az adóhatósági értesítő levelek használata hogyan épül a viselkedési közgazdaságtan szerinti megközelítésre, amely arra használja azokat, hogy a népesség különböző csoportjait a törvények betartására készítse. Az adóhatósági értesítő levél a végrehajtó hatóságok által a vállalatoknak vagy a munkavállalóknak kiküldött olyan postai vagy e-mailben történő kommunikációt jelent, amely információt nyújt a vonatkozó jogi kötelezettségekről és az adott ellenőrző rendszerekről. Habár eddig leginkább az adóügyi törvények betartásához használták², a

Beeby, D. (2017). *Underground economy players impervious to CRAs 'nudge' experiment*. [„A CRA „késztető” kísérletének ellenálló illegális gazdasági szereplők.”] Itt érhető el: <http://www.cbc.ca/news/politics/nudge->

szeminárium résztvevői értesülhettek arról, hogy újabban a munkaügyi felügyelet is elkezdte alkalmazni ezt a lehetőséget. A prezentációkból kiderült, hogy **különböző típusú levelek** léteznek. Besorolásuk alapja a levél tartalma és az alkalmazott hangnem, amelyet mindig a célközönséghez igazítanak. Például a finomabb hangvételű levelek többnyire csak jelzik a vonatkozó foglalkoztatási szabályokat, azok be nem tartásának veszélyeit, valamint hogy hol található további információ. A szigorúbb hangvételű levelek jelezhetik, hogy a munkaügyi felügyelet bizonyítékkal rendelkezik az esetleges szabálytalanságról, ellenőrzést jelenthet be és felszólíthatja a címzettet, hogy a lehető legrövidebb időn belül rendezze a foglalkoztatást, megjelölve a szabálytalanság megállapítása esetén alkalmazott következményeket.

A résztvevők meghallgatták, hogy az EU-n kívüli adóhatóságok hogyan használják a leveleket a szabálykövető magatartás ösztönzése érdekében. Egy **kanadai** jelentés arról szól számolt be, hogy 2014-ben 8000 adófizetőt céloztak meg, akik legfeljebb 950 kanadai dollár adóhátralékkal rendelkeztek. Az adófizetők fele barátságos hangvételű „késztető” levelet kapott, míg az adófizetők másik felének küldött levelekben büntetést helyeztek kilátásba. Arra az eredményre jutottak, hogy a barátságos hangvételű „késztető” levelek eredményeként a kint lévő adókat 12%-kal nagyobb mértékben fizették be, mint a büntetést kilátásba helyező szabványos levelek esetén (Beeby, 2017).

Costa Rica-ban azoknak a vállalatoknak, amelyek nem nyújtottak be jövedelemadó bevallást, az adóhatóság vagy (i) nem küldött e-mailt, vagy (ii) a vállalat magatartására vonatkozó tapasztalatokra építő e-mailt küldött (személyre szabott, visszatartó erejű üzenetet és közvetlen Internetes hivatkozást tartalmazott), vagy (iii) ugyanazt az e-mailt küldte el, de az tartalmazott példákat a vállalat tranzakcióira. Míg azok közül, akik nem kaptak e-mailt 11,5% nyújtott be bevallást, a viselkedés-értés alkalmazására vonatkozó tapasztalatokra építő e-mailt kézhez vevő vállalkozások 32,5%-a nyújtott be bevallást. Amennyiben az e-mail harmadik félről is tartalmazott információt, a benyújtott bevallások száma a vállalatoknál 34,2%-ra nőtt.

A szeminárium résztvevőit arról is tájékoztatták, hogy hogyan történik az adóértesítő levelek használata a munkaügyi felügyeletknél és az Európai Unióban. Görögországgal összefüggésben a szeminárium résztvevőivel ismertették azt a hat hónapos kísérleti, bizonyítékokon alapuló értékelést, amelyet a Hellén Munkaügyi Felügyelet (SEPE) végzett az adóértesítő levelekről (lásd a 3. szövegdobozt). Tartottak prezentációt az adóértesítő levelek spanyolországi használatáról is, valamint az építőipari ágazatban történő használatáról Észtországban (lásd a 4. szövegdobozt), és Litvániában (lásd az 5. szövegdobozt).

A **Görögországból** és **Észtországból** érkező példák esetén egyaránt azt tapasztalták, hogy a szigorúbb hangvételű adóértesítő levél hatékonyabbnak bizonyult, mint a finomabb hangvételű levél. Az alábbi 4. szövegdobozban megtalálható az Észtországban használt szigorúbb és finomabb hangvételű adóértesítő levelek eltérő tartalma.

Általánosságban kijelenthető, hogy az adóértesítő levelek bármilyen típusának használata hatékony eszköznek bizonyult a be nem jelentett munkavégzés bejelentett munkavégzéssé történő átalakításában. A szeminárium során áttekintett példák azt mutatják, hogy a levelek kiküldésének következtében jelentősen megnőtt az új szerződések, valamint a bejelentett munkaórák és/vagy fizetések száma, és ebből következően növekedtek a szociális hozzájárulás befizetései. Például **Spanyolországban** 81 639 adóértesítő levelet küldtek ki azoknak a vállalatoknak, amelyek alkalmi munkában foglalkoztattak munkavállalókat, vagy amelyeknél a munkaerő 30%-ánál magasabb részét foglalkoztatták részmunkaidős szerződéssel (legfeljebb heti 12 órában). A kiküldött levelek eredményeként 61 445 határozott időre

economics-underground-economy-canada-revenue-agency-tax- 1.4084932 (legutóbbi felkeresés: 2017. június 6.). Hasseldine, J., Hite, P. James, S. és Toumi, M. (2007). Persuasive communications: tax compliance enforcement strategies for sole proprietors. [Meggyőzést célzó kommunikáció: az adótörvények betartatására irányuló stratégiák egyéni vállalkozókra vonatkozóan] Contemporary Accounting Research, 24(1), 171-194. old.

kötött szerződést módosítottak határozatlan idejű szerződésre (a dolgozók 76,3%-a), továbbá azoknál a vállalatoknál, amelyekkel a részmunkaidős dolgozók miatt vették fel a kapcsolatot, 8 824 részmunkaidős munkavállaló tapasztalta munkaideje növekedését (a munkavállalók 17,5%-a). Costa Rica esetében a levelet kézhez vevő vállalatok közül nem nőtt azok aránya, akik a következő adóévben adóbevallást nyújtottak be, úgy, hogy nem volt további kommunikáció. Ez a megállapítás azt feltételezi, hogy az egy alkalommal kiküldött adóértesítő leveleknek jelentős és pozitív hatása lehet az egy évvel későbbi teljesítésre (Brockmeyer és mtsai., 2016). Más példák azonban nem tartalmaznak egyértelmű utalást arra, hogy az adóértesítő levelek használatának hatása közép- és hosszútávon fenntartható, így további bizonyítás szükséges.

3. szövegdoz. A munkáltatók viselkedésének megváltoztatására irányuló adóértesítő levelek használatának bizonyítékon alapuló értékelése Görögországban

2018. december és 2019. június között a Hellén Munkaügyi Felügyelet bizonyítékon alapuló értékelést végzett négy regionális Felügyelőségen a „készítő” levelek használatának hatásáról. Az ERGANI kockázatelemző eszköz használatával 2 434 vállalkozás vizsgálatát végezték el két ágazatban (kávézók/éttermek és fodrászat/szépségápolás) a következők valamelyikével: finomabb hangvételű „készítő” levél, szigorúbb hangvételű „készítő” levél, ellenőrzést bejelentő levél, vagy be nem jelentett ellenőrzés.

Eredmények

Hatásuk értékeléséhez az ERGANI rendszer foglalkoztatási nyilvántartását használták, amellyel felmérhető volt, hogy a különböző leveleket kézhez vevő munkáltatók módosították-e a teljes- és a részmunkaidős munkavállalóikra, a munkaidőre, és a túlórára vonatkozó nyilvántartásaikat.

Az elemzés azt mutatta, hogy a személyre szabott, szigorúbb hangvételű „készítő” e-mailek hatékonyabbak voltak, mint a nem személyes, finomabb hangvételű „készítő” e-mailek. A bejelentett ellenőrzést tartalmazó levelek eredményeként a levél kiküldését követő hónapban 30,95%-os növekedés volt tapasztalható a teljes munkaidős szerződéseknel; ez a kontrollcsoportnál 5,74% volt.

4. szövegdoz. Adóértesítő levelek az építőiparban, Észtország

Észtországban az összes munkavállaló 13%-a kap zsebbe is fizetést, és a munkavállalók 30%-a szerint ez elfogadható. A zsebbe fizetett bérek miatti adóvesztesség évente 149 millió euró, ezért az Észt Adó- és Vámhivatal (ETCB) stratégiai célja a zsebbe fizetett bérek arányának 4% alá történő csökkentése 2021-re.

Az ETCB a „készítés” elméletet használta arra, hogy növelje a munkáltatók megfelelését a munkáltatói adók vonatkozásában. Az építőiparra összpontosítva, a munkáltatókat az alapján célozták meg, ha a bejelentett munkabérek az iparág átlagának 70%-a alatt voltak. A Szakpolitikai Tanulmányok Praxis Központjával együttműködve antropológusok folytattak interjúkat munkáltatókkal, hogy megértsék annak okát, hogy miért zsebbe fizetnek. 2018. január és szeptember között került sor azoknak az adóértesítő leveleknek a kiküldésére a fenti építőipari vállalkozásokhoz, amelyek már ennek megállapításait felhasználva készültek.

Az adóértesítő levelek jelentősen, 12,1% – 13%-kal növelték meg a munkáltatói adókat a kontrollcsoport hoz képest a három hónapos után-követési időszak alatt (június-augusztus). A lehetséges büntetéseket felvázoló e-mailnek (szigorúbb hangvételű levél) jelentősen nagyobb hatása volt, mint a kooperációra építő levélnek (enyhébb hangvételű levél).

Az észtországi építőipari ágazat esetén használt enyhébb és szigorúbb hangvételű adóértesítő levél tartalma [az észti szöveg angol fordítása]

Tisztelt [teljes név]!

Célunk annak biztosítása, hogy Ön és az észti építőipari ágazat más vállalkozói tisztességes piacon versenyezhesse. Ezért mostantól nagyobb figyelmet fogunk fordítani a be nem jelentett munkáltatói adókra.

Új kezdeményezéseket vezetünk be a munkáltatói adók megfizetésének elkerülése elleni küzdelem érdekében. Továbbá, július 10-től kezdődően alapos ellenőrzésbe kezdünk véletlenszerűen kiválasztott vállalatoknál. Az ellenőrzések azokat a vállalkozókat fogják érinteni, amelyek munkavállalói az iparági átlag 70%-ánál kevesebbet keresnek. A kiválasztás érintheti [címezett vállalat neve]-t. Ebben az esetben elemezni fogjuk az Önök adóügyi adatait, és Önnel együtt megvizsgáljuk, hogy az ebben az évben fizetett összes bért bejelentették-e, és megfizették-e a munkáltatói adókat.

E-mail A. változat (finomabb hangvétel): Amennyiben nem, akkor Önnel közösen megbeszéljük, hogy ezek a problémák csak időlegesek vagy tartósan fennállnak, és hogy hogyan segíthetnénk Önnek abban, hogy a jövőben [vállalat neve] minden esedékes adóját megfizesse.

E-mail B. változat (szigorúbb hangvétel): Amennyiben nem, akkor Ön köteles: (1) minden meg nem fizetett adót befizetni; (2) befizetni a meg nem fizetett adó kamatait; (3) befizetni a visszatartott adóra vonatkozó bírságot; (4) figyelembe venni, hogy állami megbízású projektek esetében Önre korlátozások vonatkozhatnak.

Örömmel látjuk, hogy a munkáltatói adók elkerülése az utóbbi évben Észtországban határozottan ritkábbá vált – Észtországban az összes munkavállaló 92%-a olyan fizetést kap, amely vonatkozásában a munkáltatói adókat teljes mértékben megfizették.

Észtországnak minden évben 100 millió euró vesztesége keletkezik a meg nem fizetett munkáltatói adók miatt. Ez az összeg a mentőszolgálat és a tűzoltósági szolgáltatások összesített éves költségvetésének felel meg.

Tisztelettel kérjük, hogy ellenőrizze [vállalat neve] esedékes munkáltatói bevallását abban a tekintetben, hogy júniustól kezdődően az adókat teljes mértékben befizették. Ezzel Ön is hozzájárul a tisztességes versenyhez, valamint a létfontosságú közszolgáltatások fenntartásához Észtországban.

Köszönjük, amennyiben teljes mértékben megfizette munkáltatói adóit.

Adó- és Vámigazgatóság

5. szövegdoboz „Választásra felhívó” és ún. „cherry letters” figyelmeztető levelek Litvániában

Az Állami Adófelügyelet (STI) az Állami Munkaügyi Felügyelettel (SLI) és az Állami Társadalombiztosítási Alappal (SSIFB) együttműködve arra törekszik, hogy csökkentse a dolgozók által ledolgozott összes munkaóra be nem jelentéséhez és a munkabér/fizetés egy részének zsebbe fizetéséhez kapcsolódó kockázatokat. 2015 és 2016 között a kockázattal érintett 40 000 adófizetőnek küldtek ki figyelmeztető leveleket, akiket az SLI, az STI és az SSIFB adatbázisainak összehasonlításával választottak ki. Tájékoztatják a vállalatokat arról, hogy a munkavállalóknak kifizetett bérek jelentősen alacsonyabbak mint az adott ágazatban és/vagy régióban más vállalatok által fizetett munkabérek.

Eredmények

A 2015-ben kiküldött 40 000 levél eredményeként 2016-ban az átlagbérek 15-17%-kal emelkedtek 2015-höz képest, 68 millió eurót fizettek ki többletbéreként, és 27 millió euró többletadó befizetésére került sor.

„Cherry letters” figyelmeztető levelek kezdeményezés

2017 májusában a Társadalombiztosítási Hatóság (SODRA) 138 000 „cherry letter” figyelmeztető levelet küldött ki munkavállalókhoz, és ezek közül 132 000 érkezett meg a címzethez. A levelek fő célja az volt, hogy tájékoztassák a címzetteket, hogy az előző évben munkavállalóként nem halmoztak fel egy évnek megfelelő nyugdíj-hozzájárulást, mert feltehetően be nem jelentett vagy kisebb összeggel bejelentett munkavégzésben vettek részt. A figyelmeztető levelek címzettjei között 13 000 vállalati- és adminisztratív vezető volt, 23 000 mérnök, szakértő és technikus, 37 000 szakmunkás és 30 000 betanított munkás.

Eredmények

50 000 olyan munkavállaló bevétele növekedett, akik megkapták a figyelmeztető levelet, és így a fizetésük meghaladta a havi minimum bért. A SODRA 17 millió euróval több társadalom-biztosítási hozzájárulásra tett szert az elmúlt négy hónap alatt. A bejelentett fizetések átlaga 55%-kal nőtt.

A prezentációból **levont tanulságok** és a szélesebb körű szakirodalom a következő hasznos felismerésekre vezetett az **adóértesítő levelek tartalmának** hatékonyságát illetően:

- a levelet úgy kell kialakítani, hogy megkönnyítse a címzettnek a szabályok betartását, pl. tartalmazzon hivatkozást, vagy határozza meg a címzettől elvárt következő lépést.
- a levélben ki kell emelni a legfontosabb üzeneteket, azaz a fontos információkat vagy a legelőször elvégezni szükséges teendőket;
- személyre szabott leveleket és személyes nyelvezetet kell használni, hogy az emberek könnyen megérthessék, miért fontos számukra az üzenet vagy az eljárás;
- a leveleknek tájékoztatniuk kell a címzetteket mások törvénytisztelő magatartásáról (pl. „10-ből 9 vállalat időben befizeti adóját”), valamint a levélnek tartalmaznia kell arra vonatkozó utalásokat, hogy az adott területen hogyan növekedett az eredményesség;
- a leveleknek ki kell emelniük a szabályok be nem tartásának kockázatait és következményeit (pl. azoknak a közszolgáltatásokra gyakorolt szélesebb körű hatását, valamint az olyan személyes következményeket, mint az ellenőrzések megnövekedett kockázatát és a lebukás következményeit).

A szemináriumon új szempont merült fel: **az értesítő levelek a be nem jelentett munkavégzés más fajtáira is** alkalmazhatók, ideértve a be nem jelentett munkavégzést az együttműködésen alapuló gazdaságban (ha harmadik fél adatait egyedi együttműködő platformok biztosították a végrehajtó hatóságok számára) valamint a színlelt önfoglalkoztatást, a hiányosan bejelentett munkaidőt, a postafiókcégeket, a társadalombiztosítási hozzájárulás befizetésének elkerülését és a nem nyilvántartott foglalkoztatást.

Az értesítő levelek sikerességének legfontosabb tényezője azonban az, hogy a lehetséges címzettek azonosítása érdekében az **adatbányászatot, az adatelemzést és az adategyeztetést** hatékony **kockázat-értékelési módszerekkel** kell párosítani. Az értesítő levelek kiküldését követően az eredményeket is célravezető módon kell bejelenteni és közölni, továbbá említést kell tenni a kivethető hatékony szankciókról és az utólagos ellenőrzésekről, valamint oktatás és tudatosságnövelő képzés formájában támogatást és tanácsadást kell nyújtani annak érdekében, hogy az adott vállalkozás betartsa a törvényeket.

Az értesítő levelek hatékony használatának szélesebb körű sikerét biztosító tényezője az, hogy a végrehajtó hatóságok elfogadják a **„megvizsgálni, tanulni belőle, és átdolgozni”** megközelítést. Az értesítő levelek első körének kiküldését követően, amely során megtörténik a különböző formátumok tesztelése (pl. szigorúbb és finomabb hangvételű levelek, amelyeket ellenőrzések, e-mailek és levelek követnek), a tanulságok levonása érdekében elemezni kell az eredményeket, hogy az adott értesítő csatornák második köre már alkalmazhassa az előző körben bevált elemeket, és apróbb módosításokkal kísérletezhessen a levelek hatékonyságának további növelése érdekében. Például ha az e-mailben kiküldött szigorúbb hangvételű adóértesítő levelek, amelyeket ellenőrzés bejelentése kísér, hatékonyak bizonyulnak, akkor a második kör már például kísérletezhet azzal, hogy összehasonlíttja annak eredményét, ha bejelenteti, vagy ha nem jelenti be az ellenőrzés dátumát. Az ilyen „megvizsgálni, tanulni belőle és átdolgozni” megközelítés használatával az értesítő levelek célravezetőbb használata alakítható ki. A Görögországban tapasztaltak azt mutatták, hogy a kísérleti fázisok eredményeinek elemzése összetett és időigényes. Ezért elegendő erőforrást kell biztosítani, és gondosan kell tervezni.

Végezetül, az ilyen „megvizsgálni, tanulni belőle és átdolgozni” megközelítés egyben arra vonatkozó kísérlet is legyen, amely megvizsgálja az értesítő levelek kiküldése **hatásainak időtartamát** (pl. annak figyelemmel kísérése, hogy azok a vállalkozások, amelyeknek értesítő levelet küldtek egy adott évben, vajon jobban betartják-e a szabályokat az adóértesítő levél kiküldését követő második és a harmadik évben, mint a kontrollcsoport, amely tagjai nem kaptak adóértesítő levelet). Mivel a megelőző megközelítés e típusa egyes országokban még mindig a kísérleti vagy teszt fázisban van, ebben a szakaszban az értesítő levelek **hosszú távú hatásairól** még nem vonható le olyan általános tanulság, mint például hogy azok milyen gyakran ismételtethők meg. Ezt a későbbiekben még értékelni kell azzal, hogy felméri, idővel csökken-e eredményességük, valamint hogy mi szükséges eredményességük fenntartásához (pl. hogy szükséges-e utólagos ellenőrzés az eredményesség fenntartásához).

3 KERESLETI OLDALI ÖSZTÖNZŐ: ADÓ-VISSZATÉRÍTÉSEK

Kulcsfontosságú kérdések:

- Milyen tanulságok vonhatók le a meglévő adó-visszatérítési programokból azok számára, akik tervezik az ilyen szakpolitikai kezdeményezés bevezetését?
- Az adó-visszatérítési programok alkalmasak más tagállamokban történő használatra? Mi akadályozza ezek bevezetését (pl. költségek)? Tekinthetők-e megtérülő beruházásnak?
- Milyen tevékenységi területeken és ágazatokban használhatók sikeresen az adó-visszatérítések? Hogyan mérhető fel az alkalmazni kívánt adó-visszatérítés megfelelő szintje?
- Megvalósítható-e kísérleti kezdeményezés bevezetése adó-visszatérítés programmal való kísérletezés céljából? Hogyan valósítható meg?

A Platform 2017-ben végzett éves felmérését kitöltő tagállamok 35%-a adta azt a választ, hogy a be nem jelentett munkavégzés kezelése érdekében célzott, közvetlen adóöszöntőket (pl. adócsökkentések vagy kedvezmények) biztosítanak a bejelentett áruk és szolgáltatások vásárlóinak. Ez azonban sokkal jobban elterjedt Észak-Európában, mint Dél-Európában és a szolgáltatási utalványok használatának alternatívájaként szolgál.

Az adó-visszatérítés megjelenhet a fizetendő adó összegének csökkentésében, vagy a fogyasztók számára adókedvezményként visszafizetett összeg formájában. Ennek részleteiről három prezentációt tartottak: Dánia (6. szövegdoboz), Finnország (7. szövegdoboz) és Svédország (8. szövegdoboz) vonatkozásában.

A szemináriumon áttekintett, az adó-visszatérítésre vonatkozó példák azt mutatták, hogy a (célravezető) adó-visszatérítés három fontos **jellemzővel** rendelkezik:

- Azokra az ágazatokra összpontosít, ahol a be nem jelentett munkavégzés jelen van, ilyenek a háztartási takarítás, a ház körüli javítások, karbantartás és felújítás, valamint a gondozási feladatok.
- Az adó-visszatérítés szintje megfelelően magas ahhoz, hogy ellensúlyozza a be nem jelentett gazdasági források használatának előnyeit, és így használata az egyén érdekét képviselje.
- Biztosították a tranzakciónak a végrehajtó hatóságokhoz történő bejelentésére szolgáló rendszerek, valamint a hatóságok által használt irányítási eszközök lehető legegyszerűbb használatát (pl. digitális megoldások és önbevallások használatával).

Az alábbi szövegdobozok részletezik az egyes programok működését.

6. szövegdoboz Adó-visszatérítések Dániában: *BoligJob* - terv

Dániában a „magánlakás/munka” kezdeményezés (*BoligJob* – terv) lehetővé teszi a magánszemélyek számára (pl. lakóhely szerint nyilvántartott adófizetők), hogy a magán-háztartásokhoz kapcsolódó szolgáltatások költségeit (háztartási takarítás, gyermekgondozás, kerti munka, ház körüli javítások, karbantartás vagy felújítás), kizárólag magánlakás esetén, adóköteles jövedelmükből (önbevallás útján) levonhassák.

A kezdeményezés kísérletként indult 2011-ben, és az építőipari ágazatban jelentkező válság, a növekvő munkanélküliség, valamint a be nem jelentett munkavégzés növekvő előfordulásának kezelését célozta meg.

A csökkentés a munkadíj – és nem az anyagköltségek – értékének 26%-ára korlátozódik (pl. 800 euró költségből kb. 210 euró igényelhető vissza), és csak akkor alkalmazható, ha a vállalkozás Dániában van bejegyezve. A kedvezményezett köteles elektronikus fizetési módokat alkalmazni (és a számlát megőrizni), valamint elektronikusan bejelenteni az adóhatóság felé (önellenőrzés útján).

Eredmények

A program népszerűnek bizonyult: az igénybevevő személyek száma a 2011. évi 360 000-ról 2015-re 570 000-re nőtt, míg a költségek 26%-os megtérítésének összege a 2011. évi 147 millió euróról 2015-re 213 millió euróra növekedett.

2015-ben új feltételeket vezettek be, amelyek a zöld beruházásokra (pl. új ablakok, tetőszigetelés), a szélessávú Internet/Wi-Fi és a riasztók beszerelésére összpontosítottak. A levonás éves mértékét szolgáltatások (pl. háztartási takarítás, gyermekgondozás, kerti munka) esetében 800 euróban, míg ház karbantartás és felújítás esetében 1650 euróban maximalizálták, de megmaradt a költségek 26%-ának visszatérítése.

Mindezek eredményeként 2016-ban és 2017-ben egyaránt 425 000 személy vette igénybe a programot, ami évente összesen 106 millió euró visszatérítését jelentette.

7. szövegdoboz Adó-visszatérítések Svédországban: „RUT” és „ROT” levonások

Svédországban a fogyasztók két adólevonási módot vehetnek igénybe: ezek egyike a „RUT” (takarítás, karbantartás és mosás) adólevonás, ami 2007 óta vehető igénybe, és célja a be nem jelentett munkavégzés kezelése leginkább a háztartási szolgáltatások ágazatban, és a háztartási takarításra, a karbantartásra és a mosási szolgáltatásokra vonatkozik. Évi 2500 euró munkadíj összegig 50% levonást tesz lehetővé, és a 18 éves életkor betöltését követően bárki igénybe veheti.

A „ROT” (javítás, átalakítás, bővítés) adólevonást 2008-ban vezették be, eredetileg ösztönző csomagként szolgált az építőipar számára abban az időben, amikor sok vállalat ment csődbe. Évi 5000 euró munkadíj összegig 30% levonást tesz lehetővé javítás, átalakítás és bővítés esetén, és bárki igénybe veheti, akinek ház vagy lakás van a tulajdonában, és elmúlt 18 éves.

Évente kb. 5 millió igénylés érkezik be, és az adóhatóság évente összesen 1,5 milliárd eurót fizet ki a vállalkozásoknak. Az ügyfél az adólevonást az adóbevallásában tudja érvényesíteni.

8. szövegdox Adó-visszatérítések Finnországban

A 2001-ben elindított, otthoni segítségnyújtásra vonatkozó adókedvezmény lehetővé teszi az adófizetők számára, hogy az otthonukban vagy nyaralójukban elvégzett bizonyos munkákért kifizetett összegek egy részét adójukból levonhassák.

A jelenlegi rendszer alapját két különböző kísérleti rendszerrel való kísérletezés képezi: Finnország nyugati és keleti részén a **vállalkozás-támogatási modell**, valamint az ország déli és északi részén az **adó-támogatási modell**.

Bár mindkét rendszer igénybevétele hasonló mértékben történt meg, a vállalkozás-támogatási modell több adminisztrációs munkát igényelt és így az állam számára költségesebb volt, így végül az adó-támogatási modellt fogadták el.

Az **adó-támogatási modell** esetében az adófizetők adózásuk során jóváírásra (adóból történő levonásra) jogosultak háztartási munka, ápolás vagy gondozás, illetve otthonuk vagy másodlagos lakóhelyük karbantartási vagy felújítási költségei vonatkozásában.

A levonható költségek a munkadíjra korlátozódnak, és nem vonatkoznak az árukra, anyagokra és az utazási költségekre. A levonás összegét *évente* és adófizetőként 2400 euróban maximalizálták olyan elszámolható költségek esetén, amelyek meghaladják a 100 euró összeget. Az egy háztartásban élő házastársak mindketten igénybe vehetik a levonás maximális mértékét. Kiskorú gyermekek is jogosultak igénybe venni a levonást, ha rendelkeznek saját jövedelemmel, és a munkadíjakat maguk fizetik. Ha az egyik házastárs jövedelemadója túl alacsony, a levonás fel nem használt része átruházható, és a másik házastárs jövedelemadójából levonható.

Eredmények

A levonást igénybevevő adófizetők száma 2001 óta többszöröződött.

Adóév	Összesen levonás (EUR)	Adófizetők száma
2014	364 363 826	383 437
2015	382 938 439	393 596
2016	392 668 372	406 483
2017	444 352 717	425 845

A szemináriumon folytatott megbeszélések rámutattak arra, hogy a gondosan megtervezett adó-visszatérítések **hatékonyan segíthetik a be nem jelentett munkavégzés kezelését**. Rövidtávon azzal ösztönzik a bejelentett munkavégzés használatát, hogy pénzügyi ösztönzőket nyújtanak a be nem jelentett munkavégzés előnyeinek csökkentésére.

A Svédországban és Finnországban végzett értékelések arra mutattak rá, hogy hosszú távon az adó-visszatérítések a be nem jelentett munkavégzés iránti közvélekedés megváltoztatásához is hozzájárulhatnak – a népesség nagyobb része kevésbé vesz igénybe be nem jelentett szolgáltatásokat, mint korábban.

Mi több, a tapasztalat Svédországban azt is mutatta, hogy az adó-visszatérítés közvetve hozzájárulhat a be nem jelentett munkavégzés elleni küzdelemhez, mivel egy további eszközt biztosít az adóhatóságok számára, amellyel olyan információt gyűjthetnek, ami lehetővé teszi, hogy kockázatértékelés céljából egy üzlet pénzügyeiről közvetett kereszt-ellenőrzést végezhesse (pl. az éves bevételnek legalább a kézhöz vett csökkentés kétszeresének kell lennie. Ellenkező esetben valami nagyon gyanús).

Azonban ahhoz, hogy ezek a pozitív hatások megjelenjenek, az adó-visszatérítési programok kialakításakor több összekapcsolódó tényezőt kell figyelembe venni.

- Először: annak ellenére, hogy egy adott személy csak kis összegű támogatásban részesül, az adó-visszatérítési programok igen népszerűek lehetnek, és megszüntetésük nehézségbe ütközhet. A kedvezményezettek nagy száma miatt a program **költségesnek** tűnik. Azonban a többlet adóbevételek figyelembevételét követően az adott adó-visszatérítés költség semleges lehet, ahogy azt Svédország példája mutatja – a program értékelése arra a megállapításra jutott, hogy nulla összegű beruházásról van szó (minden elköltött euró adóbevétele formájában megtérült), különösen, ha olyan területeket céloznak meg, ahol gyakori a be nem jelentett munkavégzés.
- Másodszor: az adóbevallásban megmutatkozó fent részletezett haszon, valamint a be nem jelentett munkavégzés elleni küzdelemre gyakorolt pozitív hatás feltehetően csak **közép és hosszú távon** nyilvánul meg, mivel olyan folyamatokhoz kötődik (pl. hozzáállásban bekövetkező változások), amelyekhez idő kell.
- Harmadszor: az adó-visszatérítési programok **politikailag érzékeny** területek, mivel jelentős beruházást feltételeznek, visszaélési kockázatot rejtenek, és **egyenlőségi aggályokat** vethetnek fel, mivel az adórendszerrel függően nem feltétlenül lesznek minden adófizető számára egyformán előnyösek.
- Végezetül: az adó-visszatérítések nemcsak a be nem jelentett munkavégzés kezelésére alkalmasak, hanem általában **több céljuk** is van – különösen a gazdasági növekedés támogatása a kiválasztott ágazatokban recesszió alatt, a lakhatási feltételek javítása (pl. a háztartások felújításának ösztönzése) és a (bejelentett) foglalkoztatás növelése.

A fentiekre figyelemmel, a résztvevők egyetértettek a **kísérleti tevékenységek** használatának fontosságában annak érdekében, hogy jól átgondolt adó-visszatérítési programokat alakítsanak ki, amelyeket az egyes országok helyzetéhez és szükségleteihez igazítanak. A kulcsfontosságú elemek, amelyekkel a kísérleti programoknak foglalkozniuk kell, többek között a következők:

- A politikai erők és a közvélemény erős támogatásának biztosítása (amely megvalósítása nehézségekbe ütközhet). Például a kísérleti program tervezése/kialakítása során széleskörű megbeszéléseket kell folytatni az egyenlőség szempontjairól, és részvételen alapuló megközelítésre kell törekedni arra vonatkozóan, hogy kik számára lesz hasznos a program.
- Annak biztosítása, hogy már kezdetben is figyelembe vették a fenntarthatóságot a megfelelő nyereség biztosítása érdekében – például azoknak az ágazatoknak a megcélzásával, ahol gyakori a be nem jelentett munkavégzés, és így jelentősen növelhető az adóbevételek.
- Az egyes tagállamok sajátos szabályozási helyzetének figyelembe vétele, amikor arról születik döntés, hogyan történik az adólevonás igénylése.
- A program adminisztrációjának egyszerűsítése egyetlen ügynökség és kijelölt személyzet biztosításával, akik felelősek a kezdeményezéséért. Például Svédországban 120 fős személyzettel rendelkező egyetlen ügynökség kezeli az adó-visszatérítéseket.
- Számítani kell a visszaélésekre, és meg kell határozni a kockázat csökkentésének módszereit.

4 KULCSFONTOSSÁGÚ TANULSÁGOK

A be nem jelentett munkavégzés kezelését célzó **megelőző megközelítések** még **viszonylag kialakulóban vannak**. Tesztelésre és további bizonyítékokra van szükség hosszú távú hatásukra vonatkozóan. A szeminárium azonban az egyes megelőző intézkedések – ideértve az adó-visszatérítéseket és az értesítő leveleket – hatásainak megítéléséhez jó alapot biztosított.

A hatékony megelőző megközelítésekhez átfogó változások és hosszú távú stratégiák szükségesek. A szemináriumon megosztott tapasztalatok arra mutattak rá, hogy az egyszer alkalmazott különálló megelőző intézkedéseknek csak rövid távú hatásuk van. Azonban vannak arra utaló jelek, hogy a megelőző intézkedéseknek hosszú távú hatása is lehet, amely hozzájárul a viselkedés tartós megváltozásához és növeli az intézményekbe vetett bizalmat. Ennek eléréséhez átfogó cselekvési rendszer szükséges – az egyszeri cselekvésekkel szemben – amely az eszközök kombinációját alkalmazza, és amelyet a visszatartó erejű intézkedésekkel együtt kell végrehajtani.

Ezért e megközelítés alkalmazása esetén **meg kell változtatni a végrehajtó intézmények stratégiáját**. Ehhez azok szerepét – amely túlmutat az ellenőrző funkciókon – úgy kell újragondolni, hogy az már tartalmazza az ügyfélbarát jellegű tanácsadó szerepet is, ami új kompetenciák és készségek szükségességét feltételezi. Szükségessé teszi olyan új fő teljesítménymutatók bevezetését is, amelyekkel az elért hatásnak a feltárt szabálysértések száma alapján történő felmérése eltolódik a legalizált foglalkoztatási- és munkaviszonyok számának felmérése irányába. A szemináriumon megosztott tapasztalatok rámutattak, hogy ehhez a változáshoz minden belső és külső érdekelt fél teljes mértékű részvétele szükséges, mert csak így építhető ki minden illetékes intézményi és civil társadalmi érdekelt fél támogatása, és így alakítható ki a közös jövőkép és működési stratégia. Ezért alapos tervezésre és megfelelő erőforrásokra van szükség.

Ebben az összefüggésben az új megelőző kezdeményezéseket bevezető országok számára hatékony kiindulópont lehet a **kísérleti programok** alkalmazása, de szem előtt kell tartani, hogy ezek a fent leírt hosszú távú, átfogó megelőző stratégiák részeként hatékonyabbak lehetnek. Alapvető fontosságú **ezeknek a programoknak az értékelése**. Az értékelés tartalmazhat mintavételt, a kontrollcsoportokat és a megcélzott ágazatokat is beleértve; annak egyértelműsítését, hogy a hatást milyen módon méri (pl. a munkaviszonyok formalizálása, a befektetés megtérülése / költséghatékonyság) és értékeli; a kísérleti programok tanulságainak felhasználását és a program adaptálását az értékelés függvényében, valamint a felülvizsgált program tesztelését.

Az országok tanulhatnak a meglévő példákból, hogy mi az, ami jól működik, és mi az ami nem, és így kialakíthatják a saját, személyre szabott megközelítéseiket. A megelőző intézkedésekben részt vevő hatóságoknak és a szociális partnereknek keresniük kell annak a lehetőségét, hogy tanuljanak az egyes megelőző intézkedések tapasztalataiból (például tanulságok cseréjén keresztül, a gyakorlati példák vizsgálatával, más hatóságokkal és tagállamokkal történő együttműködésből). További megbeszélések is folyhatnak arról, hogy miként lehet átalakítani a teljesítménymutatókat.

További erőfeszítések kellenek a munkatársak kompetenciáit és készségeit célzó stratégiák és tervek kialakítására, amelyek a megelőző megközelítést megcélzó hatóságok számára szükségesek. A meglévő munkatársak számára új készségeket érintően lehet a képzést továbbfejleszteni.

A jövőre nézve, az értesítő levelek alkalmazhatók a be nem jelentett munkavégzés más típusaira is – ideértve az együttműködésen alapuló (ún. „kollaboratív”) gazdaság be nem jelentett munkavégzését, a színlelt önfoglalkoztatást, a hiányosan bejelentett munkaidőt, a postafiókcségeket, a társadalombiztosítási hozzájárulás fizetésének elkerülését és a be nem jelentett munkavégzést.

A jelen szeminárium tapasztalatainak továbbvitele érdekében a **Platform** különösen a következőket teheti:

- Támogatás biztosítása a tagok és a szociális partnerek számára a **munkatársak kompetenciáinak és készségeinek** stratégiai tervezésével kapcsolatos tapasztalatcserében, ami azon felügyelőségek számára szükséges, amelyek megelőző megközelítést és intézkedéseket vezetnek be.
- A tagállamok és a szociális partnerek ösztönzése a **személyzeti csereprogramok** és a közös segítő projektek használatára, amely során abból a célból látogatják meg egymást, hogy tanuljanak egymás tapasztalataiból – és nemcsak az adóértékesítő levelek és adó-visszatérítések kapcsán, hanem általában a megelőző megközelítések kialakítását célzó stratégiák területén is. További megbeszélések lehetőségének megteremtése azzal kapcsolatban, hogy a stratégiai célok és **KPI**-k hogyan alakíthatók át úgy, hogy tükrözzék a megelőző és a visszatartó erejű megközelítések *egymást kiegészítő* jellegét.
- A tagállamok tájékoztatása a rendelkezésre álló **finanszírozási lehetőségekről**, mint például az Európai Szociális Alap (ESZA) és a Strukturálisreform-támogató Szolgálat, hogy kipróbálhassák ezeket a megelőző intézkedéseket, valamint hogy a munkatársaknak képzést biztosíthassanak a szükséges új kompetenciák és képességek területén.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Beeby, D. (2017). *Underground economy players impervious to CRAs 'nudge' experiment*. [„A CRA „késztető” kísérletének ellenálló illegális gazdasági szereplők.”] Itt érhető el: <http://www.cbc.ca/news/politics/nudge-economics-underground-economy-canada-revenue-agency-tax-1.4084932> (legutóbbi lekérdezés: 2018. nov. 16.).
- Brockmeyer, A, Hernandez, M, Kettle, S. and S. Smith (2016) *Casting the tax net wider*, World Bank Group Policy Research Working Paper 7850 [„Az adózási nettó érték kiszélesítése”, Világbank csoport-politikai kutatás, munka dokumentum 7850]
- ILO (2017) *ILO Approach to Strategic Compliance Planning for Labour Inspectorates*, [ILO megközelítés a munkaügyi felügyeletek stratégiai megfelelési tervezéséhez] https://www.ilo.org/labadmin/info/public/fs/WCMS_606471/lang--en/index.htm
- Hallsworth, M., List, J.A., Metcalfe, R.D. és Vlaev, I. (2017). The behavioralist as tax collector: using natural field experiments to enhance tax compliance. [A viselkedéskutató mint adóbeszedő: természetes terepi kísérletek használata az adózási szabályok betartásának elősegítésére] *Journal of Public Economics*, 148, 14-31. old.
- Hasseldine, J., Hite, P. James, S. és Toumi, M. (2007). Persuasive communications: tax compliance enforcement strategies for sole proprietors. [Meggyőzést célzó kommunikáció: az adótörvények betartatására irányuló stratégiák egyéni vállalkozókra vonatkozóan] *Contemporary Accounting Research*, 24(1), 171-194. old.
- Williams, C.C. (2018a) *Elements of a preventative approach towards undeclared work: an evaluation of service vouchers and awareness raising campaigns*, European Commission, Brussels. [A be nem jelentett munkavégzés kezelését célzó megelőző megközelítés elemei: a szolgáltatási utalványok és a tudatosságnövelő kampányok értékelése, Európai Bizottság, Brüsszel.]
- Williams, C.C. (2018b) *Background paper to Plenary thematic discussion on a preventative approach*, European Platform Tackling Undeclared Work, Brussels [Háttér tanulmány a megelőző megközelítés plenáris tematikus megbeszéléshez, A be nem jelentett munkavégzés kezelésére létrejött Európai Platform, Brüsszel]
- Williams, C.C. (2018c) *Final report of Plenary thematic discussion on a preventative approach, focusing upon service vouchers and awareness raising*, European Platform Tackling Undeclared Work, Brussels [Végső jelentés a megelőző megközelítés plenáris tematikus megbeszéléshez, a szolgáltatási utalványokra és a tudatosságnövelésre összpontosítva, A be nem jelentett munkavégzés kezelésére létrejött Európai Platform, Brüsszel]
- Williams, C.C. (2019) *Preventative approaches for tackling undeclared work, focusing upon tax rebates and notification letters: background paper*, European Platform Tackling Undeclared Work, Brussels [A be nem jelentett munkavégzés kezelését célzó megelőző megközelítések, adó-visszatérítések és adóértesítő levelekre összpontosítva: háttér tanulmány, A be nem jelentett munkavégzés elleni Európai Platform, Brüsszel]
- Williams, C.C. és Puts, E. (2017) *European Platform Undeclared Work 2017 Platform Survey Report: organisational characteristics of enforcement bodies, measures adopted to tackle undeclared work, and the use of databases and digital tools* [Európai Platform a be nem jelentett munkavégzés kezelésére, 2017. évi jelentés a Platform értékeléséről: végrehajtási szervek szervezeti tulajdonságai, a be nem jelentett munkavégzés kezelésére bevezetett intézkedések, és az adatbázisok és digitális eszközök alkalmazása, Európai Bizottság, Brüsszel].

Jó gyakorlatok jegyzéke

<https://ec.europa.eu/social/udw> Litvánia -

Választásra felhívó értesítő levelek Spanyolország

- Vállalatoknak szóló adóértesítő levelek

A be nem jelentett munkavégzés kezelésére létrejött Európai Platform szemináriumán elhangzott prezentációk a következő témakörben: *A be nem jelentett munkavégzés kezelését célzó megelőző megközelítések, adó-visszatérítések és adóértesítő levelekre összpontosítva*, Brüsszel, január 24.

Ābols, J. (2019) 'What are the obstacles to the development of a more preventative approach to undeclared work and how can they be overcome? Lessons from Latvia' [*„Milyen akadályai vannak a be nem jelentett munkavégzés még inkább megelőző megközelítése kialakításának, és ezek hogyan oldhatók meg? Tanulságok Lettországból”*].

Alogogianni, E. (2019) 'Pilot study: tackling undeclared work with the help of notification letters' [*„Kísérleti tanulmány: a be nem jelentett munkavégzés kezelése adóértesítő levelek segítségével”*].

Bescós Rubio, S. (2019) 'Types of notification letter used in Spain and their effectiveness' [*„A Spanyolországban alkalmazott adóértesítő levelek típusai és hatékonysága”*]. Gračnar, A. (2019) 'Certified cash registers in Slovenia'

[*„Tanúsítvánnyal rendelkező pénztárgépek Szlovéniában”*].

Jarai, J. (2019) 'Awareness raising in Hungary' [*„Tudatosságnövelés Magyarországon”*].

Korfiatis, P. (2019) 'Overall approach and type of preventative measures in Greece' [*„Átfogó megközelítés és a megelőző intézkedések típusai Görögországban”*].

Määtä, T. (2019) 'Tax rebate for domestic services in Finland' [*„Belföldi szolgáltatások adókedvezménye Finnországban”*].

Mogensen, J. (2019) 'Using tax rebates to promote the declaration of undeclared work: Bolig-Jobplan' [*„Adókedvezmény használata a be nem jelentett munkavégzés bejelentésére: Bolig-Jobplan”*].

Noreika, G. (2019) '“Warned to choose” and “cherry letters” in

Lithuania' [*„Választásra felhívó és figyelmeztető levelek Litvániában”*].

Õun, O. (2019) 'Notification letters in the Estonian construction sector' [*„Adóértesítő levél az észt építőiparban”*].

Repetti, L. (2019) 'The importance of preventative approaches in a comprehensive system

of measures against undeclared work: examples and proposals' [*„A megelőző megközelítés jelentősége a be nem jelentett munkavégzéssel szembeni intézkedések átfogó rendszerében: példák és javaslatok”*].

Stalpaert, B. (2019) 'Announced inspections in Belgium' [*„Bejelentett ellenőrzések Belgiumban”*].

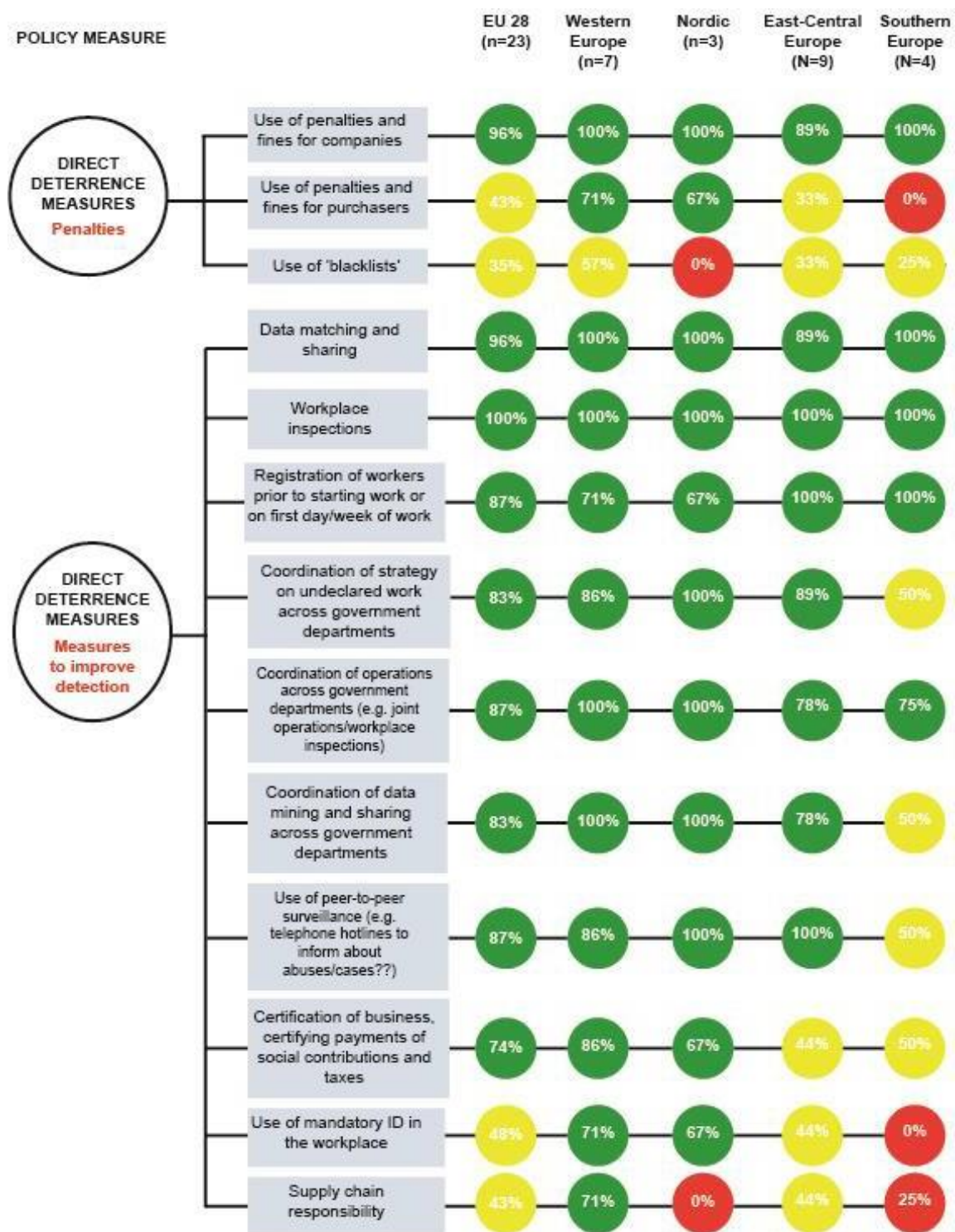
Williams, C.C. (2019) 'Preventative approaches to tackle undeclared work: overview and key issues' [*„A be nem jelentett munkavégzés kezelésének megelőző megközelítései: áttekintés és kulcsfontosságú kérdések”*].

Wisberg, C. (2019) 'Deduction of the labour cost: a way to trace undeclared work in Sweden' [*„A munkaerőköltség csökkentése: a be nem jelentett munkavégzés felkutatása Svédországban”*].

1. MELLÉKLET

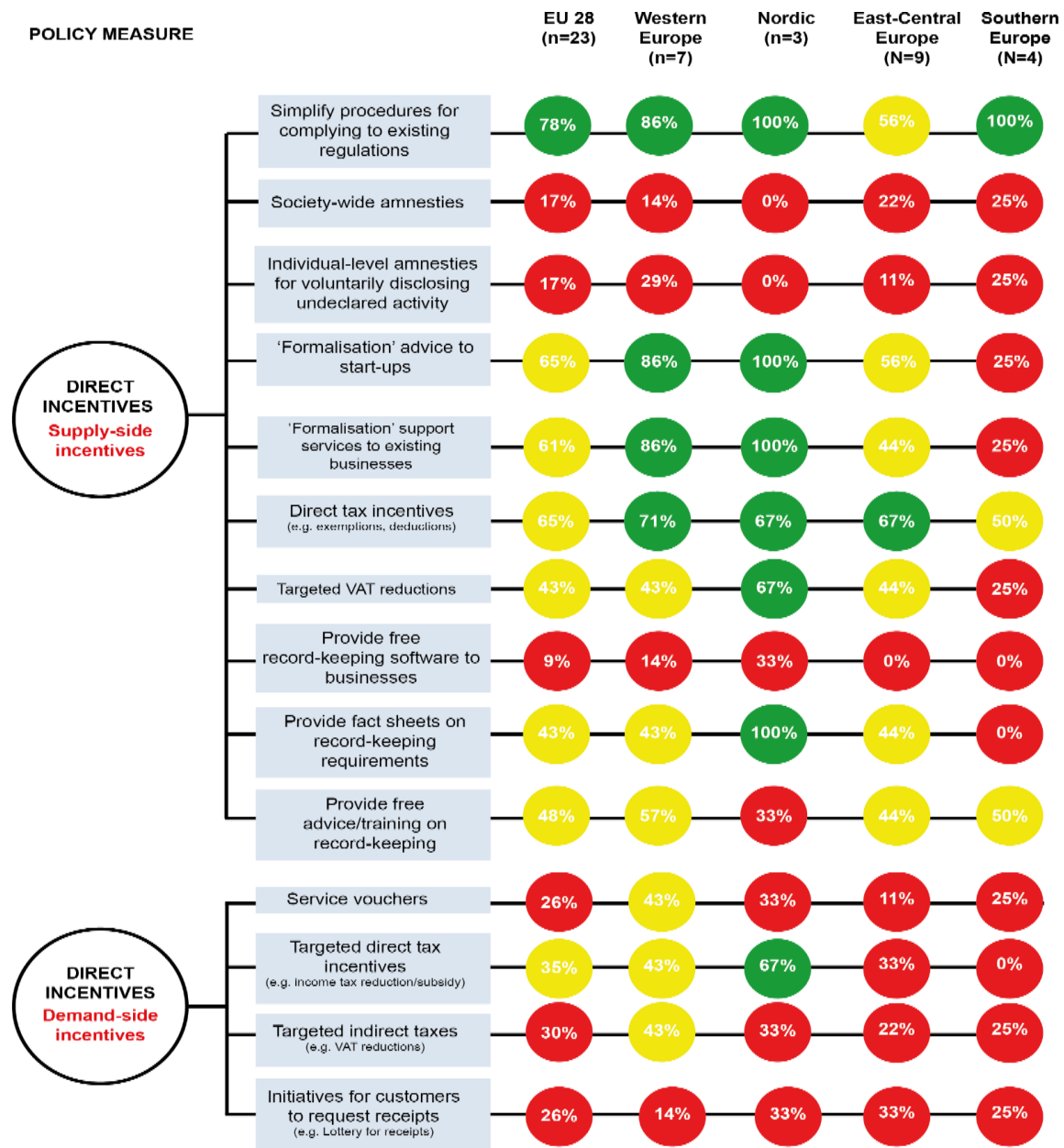
AZ ELRETTENTŐ ÉS MEGELŐZŐ INTÉZKEDÉSEK ELTERJEDTSÉGE AZ EURÓPAI UNIÓ 28 TAGÁLLAMÁBAN, 2017

1. A szabályok be nem tartásának feltárása és szankcionálása széles körben alkalmazott

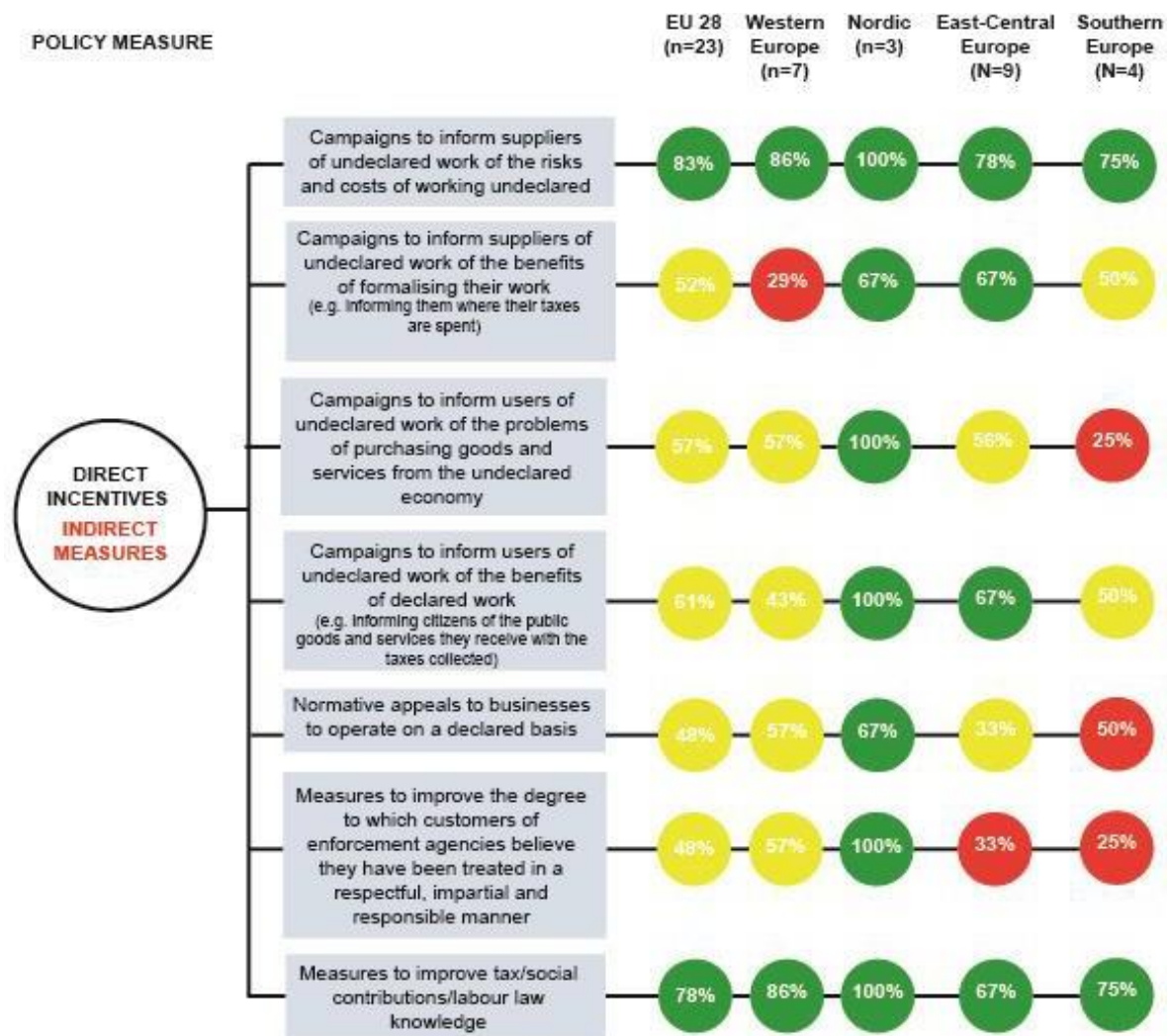
Szakpolitikai intézkedés		EU 28 (n=23)	Nyugat-Európa (n=7)	Skandinávia (n=3)	Közép-Kelet Európa (N=9)	Dél-Európa (N=4)
	Büntetések és bírságok vállalatok számára	96%	100%	100%	89%	100%
KÖZVETLEN ELRETTENTŐ ÖSZTÖNZŐK Büntetések	Büntetések és bírságok vásárlók számára	43%	71%	67%	33%	0%
	"Fekete listák" alkalmazása	35%	57%	0%	33%	25%
	Adategyeztetés és megosztás	96%	100%	100%	89%	100%
	Munkahelyi ellenőrzések	100%	100%	100%	100%	100%
KÖZVETLEN ÖSZTÖNZŐK Keresleti oldali ösztönzők	Munkavállalók regisztrálása még a munkakezdés előtt, vagy a munkabábelépés első napján / hetén	87%	71%	67%	100%	100%
	A be nem jelentett munkavégzéssel kapcsolatos, kormányzati hivatalok közötti stratégiai koordináció	83%	86%	100%	89%	50%
	A kormányzati hivatalok közötti műveletek koordinációja (pl. közös műveletek, munkahelyi ellenőrzések)	87%	100%	100%	78%	75%
	Adatbányászat és adatmegosztás koordinációja a kormányzati hivatalok között	83%	100%	100%	78%	50%
	Végpontok közti megfigyelés (pl. telefonos bejelentővonalak a visszaélések / esetek bejelentésére)	87%	86%	100%	100%	50%
	Vállalatok minősítése a TB járulékok és adók megfizetésének igazolására	74%	86%	67%	44%	50%
	Kötelező azonosítók használata a munkahelyeken	48%	71%	67%	44%	0%
	Beszállítói láncok felelőssége	43%	71%	0%	44%	25%

2. A költség/haszon arány megváltoztatása előnyeinek fejlesztése kevésbé alkalmazott

Szakpolitikai intézkedés		EU 28 (n=23)	Nyugat-Európa (n=7)	Skandinávia (n=3)	Közép-Kelet Európa (N=9)	Dél-Európa (N=4)
	Folyamatok egyszerűsítése a meglévő szabályozásoknak való megfelelés érdekében	78%	86%	100%	56%	100%
	Az egész társadalomra kiterjedő amnesztiák	17%	14%	0%	22%	25%
	Egyéni szintű amnesztiák a be nem jelentett tevékenységek önkéntes közzétételére	17%	29%	0%	11%	25%
	"Formalizációs" tanácsadás start-up vállalatok számára	65%	86%	100%	56%	25%
KÖZVETLEN ÖSZTÖNZŐK Kínálati oldali ösztönzők	"Formalizációs" támogatási szolgáltatások már meglévő vállalkozások számára	61%	86%	100%	44%	25%
	Közvetlen adókedvezmények (pl. mentességek, levonások)	65%	71%	67%	67%	50%
	Célzott ÁFA-csökkentések	43%	43%	67%	44%	25%
	Ingyenes nyilvántartási szoftverek biztosítása vállalatok számára	9%	14%	33%	0%	0%
	Tényadatok szolgáltatása a nyilvántartási előírásokkal kapcsolatosan	43%	43%	100%	44%	0%
	Ingyenes tanácsadás / képzés a nyilvántartások vezetésével kapcsolatosan	48%	57%	33%	44%	50%
	Szolgáltatási voucherek	26%	43%	33%	11%	25%
	Célzott közvetlen adókedvezmények (pl. SZJA kedvezmény / támogatás)	35%	43%	67%	33%	0%
KÖZVETLEN ÖSZTÖNZŐK Keresleti oldali ösztönzők	Célzott közvetett adók (pl. ÁFA-csökkentések)	30%	43%	33%	22%	25%
	Ösztönzők a vásárlók számára, hogy kérjenek számlát (pl. "számlalottó")	26%	14%	33%	33%	25%

3. A formális intézmények modernizálása és a tudatosságnövelés alkalmazása elkezdődött

Szakpolitikai intézkedés		EU 28 (n=23)	Nyugat-Európa (n=7)	Skandinávia (n=3)	Közép-Kelet Európa (N=9)	Dél-Európa (N=4)
	Kampányok a be nem jelentett munkákat végző szállítók számára a be nem jelentett munkavégzéssel kapcsolatos kockázatokkal és költségekkel kapcsolatban	83%	86%	100%	78%	75%
	Kampányok a be nem jelentett munkákat végző szállítók számára a munkavégzés "kifehérítésével" kapcsolatos előnyökről (pl. tájékoztatni őket arról, hogy mire költik az adójukat)	52%	29%	67%	67%	50%
	Kampányok azoknak, akik számára be nem jelentett munkákat végeznek, azzal kapcsolatban, hogy milyen problémákat okoznak a "feketegazdaságból" vásárolt termékek és szolgáltatások	57%	57%	100%	56%	25%
	Kampányok azoknak, akik számára be nem jelentett munkákat végeznek, azzal kapcsolatban, hogy milyen előnyökkel jár, ha a munkákat bejelentik (pl. a polgárok tájékoztatása a közjavakkal és közszolgáltatásokkal együtt járó adóbeszedésről)	61%	43%	100%	67%	50%
KÖZVETLEN ÖSZTÖNZŐK Közvetett intézkedések	Normatív ösztönzők a vállalkozások számára, hogy bejelentett alapon működjenek	48%	57%	67%	33%	50%
	Intézkedések annak céljából, hogy a jogérvényesítő hivatalok ügyfelei még inkább érezzék annak mértékét, hogy tisztelettudóan, részleghajlás nélkül és felelősségteljesen bántak velük	48%	57%	100%	33%	25%
	Intézkedések az adózási / TB / munkajogi ismeretek javítására	78%	86%	100%	67%	75%